

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi

Perustuslaki turvaa jokaiselle oikeuden maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuslaki turvaa taas vammaiselle oppilaalle oikeuden opetukseen osallistumisen edellyttämiin tulkitsemis- ja avustajapalveluihin.

Onko oppilaalla oikeus koulunkäyntiavustajaan?

Perusopetuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisikäisille lapsille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunnan on osoitettava oppivelvollisille lähikoulu tai muu soveltuva paikka perusopetuksen järjestämiseksi.

Erityisopetuksen järjestämisen edellytyksistä on säädetty perusopetuslain 17 §:ssä. Erityisopetuksen sekä perusopetuslain 16 §:n mukaisen tukiopetuksen järjestäminen edellyttää opetuksen ja siihen liittyvien tukitoimien yksilöllistä suunnittelua ottaen huomioon oppilaan sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutuvat tarpeet.

Tuki- ja erityisopetusta on järjestettävä perusopetuslain 3 §:n 2 momentin tarkoittamassa oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisessa laajuudessa.

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on perusopetuslain 31 §:n 1 momentin mukaan lisäksi oikeus saada maksutta muun ohella opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Vaikka tämä oikeus on riippumaton asiaan varatuista määrärahoista, lapsen vanhemmillä ei ole ehdotonta oikeutta vaatia ja saada avustajapalveluja koulussa haalumallaan tavalla.

Opetuksen järjestäjällä on oikeus päättää siitä, miten ja missä palvelua järjestetään. Järjestäjän oikeutta rajoittavat kuitenkin oppilaan yksilöllisen opetuksen tarpeen huomioon ottaminen sekä tästä johtuva avustaja- ja tulkitsemispalvelujen järjestäminen lapsen tarpeiden edellyttämässä laajuudessa.

Oppilaspaiikka erityisluokasta

Korkeimman hallinto-oikeuden viimeisyksyisessä ratkaisussa oli kysymys dysfasiaa sairastavasta oppilaasta, jolle kunta oli osoittanut oppilaspaiikan erityisluokasta. Tästä riippumatta vanhemmat olivat valinneet lapselleen lähikoulun, jossa lapsi sai osa-aikaista erityisopetusta ja tukiopetusta. (KHO 31.10.2006 T 2877)

KHO:n mukaan oppilaan opetuksen järjestämisen edellyttämät avustajapalvelut, kuten opetuksen edellyttämä koulunkäyntiavustaja, kuuluvat opetustoimen vastuulle. Tässä tapauksessa kunnan koulunkäyntiavustajat oli keskitetty kirkonkylän koululle, jonka kaikissa erityisopetuksen luokissa oli luokkakohtaiset avustajat. Kunta oli osoittanut oppilaalle oppilaspaiikan juuri tähän kouluun ottaen huomioon lapsen erityisopetuksen tarpeen.

KHO katsoi, kuten Turun hallinto-oikeuskin, että erityisopetuksen ja sen tukipalvelujen käytännön järjestelyissä kunnalla on harkintavaltaa eli esimerkiksi oikeus keskittää erityisopetus ja avustajapalvelut tiettyyn kouluun. Kun tässä tapauksessa vanhemmat olivat valinneet osoitetun oppilaspaiikan sijasta lähikoulun, kunnalla ei ollut velvollisuutta järjestää lähikouluun kysymyksessä olevia avustajapalveluja.

Luokka-avustaja

KHO:n toisessa viimeisyksyisessä ratkaisussa oli kysymys peruskoulun 3. luokkaa käyvältä oppilaalta, jolle oli haettu henkilökohtaista koulunkäyntiavustajaa (KHO 31.10.2006 T 2876).

Huostaanotetun lapsen yhteydenpidon rajoittaminen sukulaisiinsa

Isän puoleiset sukulaiset eivät olleet saaneet tavata sosiaalilautakunnan huostaanottamia lapsia eikä heitä ollut missään vaiheessa kuultu lapsia koskevissa asioissa. Lasten tati kanteli asiasta oikeusasiamiehelle.

Kyseisessä tapauksessa oli nimenomaisin päätöksin rajoitettu vain vanhempien yhteydenpitoa sijaishuollossa oleviin lapsiinsa. Oikeusasiamiehen mukaan sosiaalitoimissa oli menetelty virheellisesti, kun yhteydenpidon rajoittamisesta kantelijaan ei ollut tehty lastensuojelusetuksen edellyttämää päätöstä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 29.12.2006, Dnro 682/4/05
www.oikeusasiamies.fi

KHO:n mukaan kaupunki ei ollut voinut hylätä hakemusta sillä perusteella, että kaupungin koulutuspalvelukeskus oli peruskouluille erityisopetuksen järjestämisestä antamissaan ohjeissa todennut, ettei koko lukuvuonna kenellekään myönnetä henkilökohtaista koulunkäyntiavustajaa. Tässä tapauksessa oppilaan luokkaan oli kuitenkin lukuvuoden syksyllä osoitettu avustaja, joka avusti kyseessä olevaa oppilasta. KHO katsoi, että tässä tilanteessa oli otettu riittävästi huomioon oppilaan yksilölliset olosuhteet avustajapalvelujen saamiselle.

Perusopetuslaki ei sinänsä takaa oppilaalle subjektiivisena oikeutena saada avustajapalveluja henkilökohtaisesti järjestettynä. Opetuksen järjestäjä voi siten huolehtia avustajapalvelujen järjestämisestä esimerkiksi luokkakohtaisten avustajien avulla. Perusopetuslain 3 §:n ja 31 §:n säännökset edellyttävät kuitenkin, että kunta selvittää riittävästi oppilaan yksilölliset tarpeet henkilökohtaisen koulunkäyntiavustajan saamiselle sitä silmällä pitäen, että oppilaan opetus tulee järjestetyksi hänen edellytystensä mukaisesti.

Kunnan on aina hakemusta käsiteltäessä ennen päätöksen tekoa selvítettävä, miten oppilaan yksilölliset tarpeet opetuksen järjestämiseksi tulevat turvatuiksi. Jos esimerkiksi lapselle on haettu koulunkäyntiavustajaa henkilökohtaisesti järjestettynä, mutta kunta on järjestämistavasta eri mieltä, päätös on perusteltava. Siinä on selvítettävä, millä muulla tavoin voidaan huolehtia opetuksen järjestämisestä, jotta lapsen oikeus saada perusopetusta tulee turvatuksi.

Henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja

KHO:n kolmannessa viimesyksyisessä ratkaisussa oli niin ikään kysymys peruskoulun 3. luokkaa käyvältä oppilaalta. Hänellä oli adhd-oireyhtymä ja lieväasteinen älyllinen kehitysvamma. Lapsi kävi peruskoulua 7 oppilaan muodostamalla erityisluokalla, jossa oli 2 luokkakohtaista koulunkäyntiavustajaa. (KHO 31.10.2006 T 2875)

Oppilaan vanhemmat olivat vaatineet lapselleen henkilökohtaista koulunkäyntiavustajaa. Opetustoimen alainen viranhaltija oli hylännyt hakemuksen sillä perusteella, että koulussa oli tarpeellinen määrä koulunkäyntiavustajia oppilasmäärään ja tarpeellisuuteen nähden.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus kumosi viranhaltijan päätöksen: sen mukaan tässä tapauksessa ottaen huomioon lapsen sairaudet ja asiassa saadut

lausunnot lapselle on osoitettava henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja, jonka tuella hänelle voidaan taata opetukseen osallistumisen edellyttämät avustajapalvelut.

Hallinto-oikeus korosti lapsen oikeutta saada perusopetusta hänen tarpeittensa mukaisessa laajuudessa ja hänen tarpeittensa edellyttämällä tavalla. Hallinto-oikeus totesi vielä nimenomaisesti, että tällä tavoin voidaan myös taata toisille oppilaille asianmukaiset työskentelyolosuhteet luokassa.

KHO pysytti asiassa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden ratkaisun.

Koulu kustantaa

Opetuksen järjestäjälle kuuluu opetuksen edellyttämien avustajapalvelujen järjestäminen. Opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja opetuksessa tarvittavat apuvälineet sekä opetuksen yhteydessä annettavat kuntoutuspalvelut järjestää ja kustantaa siis aina koulu. Koulu vastaa myös oppilashuollosta, jota lapsen opetukseen osallistuminen edellyttää.

Jos oppilas tarvitsee opinnoistaan riippumatta henkilökohtaisen avustajan, kyseeseen voi tulla vammaispalvelulain tarkoittama henkilökohtainen avustaja. Kunnalla ei kuitenkaan ole vammaispalvelulain mukaan ehdotonta velvollisuutta myöntää henkilökohtaista avustajaa, koska kysymys on määrärahasidonnaisesta tukitoimesta.

Lukiassa tilanne muuttuu

Tilanne muuttuu, jos vammaainen oppilas opiskelee lukiassa. Lukiolain 22 §:n mukaan opiskelijalla on lukiassa oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä opinto-ohjausta.

Lukiolain 29 §:n mukaan vammaisella tai muusta syystä erityistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opetus- ja oppilashuoltopalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin siten kuin niistä erikseen säädetään. Hallituksen esityksen mukaan tässä korostetaan koulutuksen järjestäjän kokonaisvastuuta vammaisen ja muusta syystä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelun järjestämisestä.

Lukiolain 29 §:ssä tarkoitetuista eduista säädetään hallituksen esityksen mukaan muun muassa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa. Hallituksen esityksen mukaan lukiokoulutuksen järjestäjän tu-

lee tarvittaessa ohjata opiskelija hakemaan säännöksessä mainittuja avustajapalveluja ja muita tukipalveluja. (Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaiksi lainsäädännöksi HE 86/1997 vp.)

Vammaispalvelulain mukaan sosiaalilautakunnalla ei ole kuitenkaan ehdotonta velvollisuutta – siis määrärahoista riippumatonta järjestämisvastuuta – järjestää opiskelijalle hänen tarvitsemiinsa avustajapalveluja tai muita tukitoimia. Vaikka sivistysvaliokunta on mietinnössään (SiVM 3/1998 vp.) korostanut vammaisen opiskelijan ehdotonta oikeutta saada tarvitsemansa avustajapalvelut ja muut tukipalvelut, ei kunnilla näyttäisi kuitenkaan vammaispalvelulain mukaan olevan tällaista ehdotonta, sitovaa järjestämisvastuuta.

Lukiolain säännöksellä ensisijainen järjestämisvastuu on pyritty siirtämään kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisille. Jos opetusta ei voida järjestää ilman riittäviä avustajapalveluja tai muita tukipalveluja, kuten opetuksessa tarvittavia apuvälineitä, näyttäisi lukiolain 22 §:n perusteella opiskelijalla olevan oikeus vaatia näitä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti myös opetuksen järjestäjältä.

Säännöksiä tulkittava perusoikeusmyönteisesti

Säännöksiä tulisi aina tulkita perusoikeusmyönteisesti siten, etteivät vammaisen lapsen tai nuoren opinnot keskeydy viranomaisten järjestämisvastuuta koskevien erimielisyyksien takia. Kunnassa sekä opetuksen järjestämisestä vastaavan lautakunnan että sosiaalilautakunnan tulisi varata riittävät määrärahat avustajapalveluiden ja muiden tukipalvelujen ja tukitoimien järjestämiseen, jotta sivistysvaliokunnan mietinnössä ja hallituksen esityksessä esitetyt tavoitteet voisivat toteutua. ●

Lukiolaki 629/1998
Perusopetuslaki 628/1998
Suomen perustuslaki 731/1999

Hallituksen esitykset ja lait sekä hallinto-oikeuksien päätöksiä ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja verkossa: www.finlex.fi